

МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ОФІЦЕРА: ДОСВІД ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ НАТО

INTERCULTURAL COMPETENCE AS AN IMPORTANT COMPONENT OF THE MILITARY PROFESSIONAL COMPETENCE OF A MODERN OFFICER: THE EXPERIENCE OF NATO MEMBER STATES

Наголошено про необхідність формування і розвитку не лише висококваліфікованих військових професіоналів – офіцерів Збройних Сил (далі – ЗС) України у системі військової освіти, але й фахівців із розвинутою міжкультурною компетентністю. З'ясовано, що вони мають бути здатні ефективно взаємодіяти з представниками інших країн як носіїв різних культур, ухвалювати оптимальні рішення в багатонаціональному військово-професійному середовищі, проявляти гнучкість, толерантність і тактовність у комунікації з представниками інших культур і демонструвати повагу до їх культурних відмінностей, традицій і стереотипів поведінки, спілкування й взаємодії.

З'ясовано, що дослідження міжкультурної компетентності офіцерів на основі досвіду держав-членів НАТО є надзвичайно важливим у педагогічній науці, оскільки дозволяє визначити ключові аспекти та тенденції у її формуванні й розвитку в українських офіцерів. Міжкультурна компетентність офіцерів виходить за межі знань іноземних мов чи базових особливостей іншої культури. Вона стає її інтегральною у складі військово-професійної компетентності офіцерів різних ланок управління, що водночас поєднує цінності міжкультурної взаємодії, емоційний інтелект, емпатію, культуру поведінки та мовлення, критичне професійне мислення та здатність знаходити порозуміння з представниками інших культур навіть у найскладніших умовах спільної діяльності.

Обґрунтовано й доведено необхідність дослідження міжкультурної компетентності сучасного українського офіцера як однієї з провідних складових його військово-професійної компетентності. Творче використання ефективних практик держав-членів НАТО щодо формування і розвитку міжкультурної компетентності офіцерів сприятиме вдосконаленню підготовки українських офіцерів, підвищенню рівня їхньої адаптації до багатонаціонального різноманітного культурного військового середовища та зміцненню обороноздатності України.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, військово-професійна компетентність, НАТО, багатонаціональна взаємодія,

військова освіта, досвід, офіцер, формування, розвиток.

It has been emphasized the need to form and develop not only highly qualified military professionals – officers of the Armed Forces of in the military education system, but also specialists with developed intercultural competence. It has been found that they should be able to effectively interact with representatives of other countries as carriers of different cultures, make optimal decisions in a multinational military and professional environment, show flexibility, tolerance and tact in communicating with representatives of other cultures and demonstrate respect for their cultural differences, traditions and stereotypes of behavior, communication and interaction. Intercultural competence of officers goes beyond knowledge of foreign languages or basic features of another culture. It becomes an integral part of the military professional competence of officers of different levels of command, which at the same time combines the values of intercultural interaction, emotional intelligence, empathy, culture of behavior and speech, critical professional thinking and the ability to find common ground with representatives of other cultures even in the most difficult conditions of joint activities.

It has been found that the study of intercultural competence of officers based on the experience of NATO member states is extremely important in pedagogical science, as it allows to identify key aspects and trends in its formation and development in Ukrainian officers.

The necessity of studying the intercultural competence of a modern Ukrainian officer as one of the leading components of his military and professional competence is substantiated and proved. The creative use of effective practices of NATO member states in the formation and development of intercultural competence of officers will help to improve the training of Ukrainian officers, increase their adaptation to a multinational diverse cultural military environment and strengthen Ukraine's defense capabilities.

Key words: intercultural competence, military professional competence, NATO, multinational interaction, military education, experience, officer, formation, development.

УДК 355.237(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/79.2.35>

Ягупов В.В.,
провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії
наукового супроводження розроблення
нормативів і стандартів з фізичної
підготовки і спорту науково-дослідного
центру проблем фізичного виховання,
спеціальної фізичної підготовки і спорту
Національного університету оборони
України

Колодка Ю.О.,
ад'юнкт кафедри іноземних мов
навчально-наукового центру
іноземних мов
Національного університету оборони
України

Постановка проблеми. В умовах сучасної російсько-української війни, яка охоплює не лише військову, а й гуманітарну та інформаційну сфери, міжкультурна компетентність офіцерів набуває критично важливого значення. Водночас глобалізація об'єднує і розділяє світ, у тому числі й військово-професійний, який стає ще більш різноманітним, а держави і нації, які раніше мали географічні обмеження, тепер відкриті перед обличчям культури і взаємодіють, шляхом зберігання, відновлення та розвитку

власної культурної ідентичності. Цей аспект безпосередньо проявляється й у російсько-українському протистоянні, безпосередньому несприйнятті ворогом нашої культурної ідентичності.

А багатонаціональний характер військових місій, співпраця України з міжнародними партнерами взагалі та організації збройної відсічі російської агресії, зокрема, а також необхідність урахування представниками України культурного контексту під час роботи у міжнародних місіях із

цивільним населенням різних країн вимагають від офіцерів високої культурної чутливості, здатності до адаптації в багатонаціональному військовому та цивільному середовищі та налагодження успішної міжособистісної та службової комунікації з представниками інших культур. У зв'язку з цим йдеться про багатонаціональні оперативні групи, співпрацю між країнами, арміями, взаємосумісність між військовослужбовцями ЗС різних країн, оперативну сумісність військових частин, стандартизацію тощо.

Отже, міжкультурна компетентність офіцерів виходить за межі знань іноземних мов чи базових особливостей іншої культури. Вона стає її інтегральною у складі військово-професійної компетентності офіцерів різних ланок управління, що водночас поєднує цінності міжкультурної взаємодії, емоційний інтелект, емпатію, культуру поведінки та мовлення, критичне професійне мислення та здатність знаходити порозуміння з представниками інших культур навіть у найскладніших умовах спільної діяльності. У багатонаціональних військових операціях НАТО офіцери, одного боку, нерідко стикаються з викликами, пов'язаними з різними методологічними, теоретичними та методичними підходами до вирішення службових завдань, відмінностями у лідерських стилях і поведінкових моделях представників різних країн, а з іншого – успішно вирішують службові проблеми та проблемні ситуації.

Спиратися на досвід держав-членів НАТО під час професійної підготовки офіцерів ЗС України, зокрема у розвитку міжкультурної компетентності, є надзвичайно актуальним із кількох причин.

По-перше, держави-члени НАТО мають багаторічний досвід ведення багатонаціональних військових операцій, під час яких офіцери не лише взаємодіють із представниками різних армій, але й працюють у тісному контакті з місцевими громадами, міжнародними організаціями та гуманітарними місіями. Цей досвід дозволяє їм напрацьовувати ефективні практики міжкультурної комунікації різних категорій військовослужбовців, які є життєво важливими в умовах сучасних збройних конфліктів для офіцерів ЗС України.

По-друге, освітні системи військових академій і тренувальних центрів НАТО враховують культурну різноманітність як одну з базових умов підготовки військовослужбовців. Наприклад, у багатьох навчальних програмах акцент робиться на таких аспектах, як розуміння різних стилів управління, запобігання культурним конфліктам, формування довіри та поваги в інтернаціональних командах. Застосування цих методик в українській системі військової освіти дозволить значно підвищити якість підготовки офіцерів до виконання завдань у багатокультурному військово-професійному та цивільному середовищі.

По-третє, інтеграція українських офіцерів у багатонаціональні штаби НАТО та участь у спільних операціях вимагають від них не лише високої військово-професійної підготовленості, але й здатності працювати відповідно до стандартів Альянсу. Ці стандарти включають не лише технічні й тактичні аспекти, а й особлива увага в них приділяється етиці взаємодії, повазі до культурної ідентичності партнерів і врахуванню різноманітних професійних підходів до виконання службових завдань.

По-четверте, багато держав-членів НАТО впровадили механізми постійного розвитку міжкультурної компетентності офіцерів через спеціалізовані тренінги, моделювання сценаріїв і програми обміну з досвідом. Наприклад, США та Німеччина активно застосовують методику ситуативного моделювання, коли офіцери вчаться реагувати на культурно специфічні виклики в умовах, наближених до реальних. Подібний досвід може бути адаптований до українських реалій, з урахуванням локального контексту й особливостей російсько-української війни.

Отже, Україна з урахуванням досвіду держав-членів НАТО має можливість створити системну й довготривалу систему розвитку міжкультурної компетентності офіцерів, яка буде базуватися на перевірених наукових підходах, але водночас враховуватиме унікальні виклики, з якими стикаються українські офіцери у процесі реалізації своїх посадових компетенцій. Це сприятиме не лише посиленню інтеграції України в євроатлантичний простір, але й підвищенню загальної боєздатності та готовності ЗС до виконання завдань у будь-яких умовах.

Проблема недостатнього рівня міжкультурної підготовленості офіцерів стає особливо актуальною під час їхньої діяльності на оперативному рівні. Важливо підкреслити, що формування висококваліфікованих офіцерів, здатних ефективно взаємодіяти у багатокультурному середовищі, вимагає глибоких знань у сфері міжкультурної комунікації та управління, а також постійного розвитку міжкультурної компетентності. Крім того, офіцери мають демонструвати повагу до культурної різноманітності, дотримуватися принципів толерантності та сприяти зміцненню партнерських відносин у багатонаціональних структурах. У сучасних умовах окрім військово-професійної компетентності, яка формується у офіцерів під набуття ними військово-професійної освіти у ВВНЗ, обов'язково має бути сформований важливий її компонент – міжкультурна компетентність. Крім того офіцерам необхідно не просто сформувати, а й неперервно розвивати міжкультурну компетентність протягом усієї своєї військової кар'єри. Відповідно ця проблема є вкрай актуальною і в теоретичному, і в методичному аспектах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз вітчизняної наукової літератури демонструє, що проблема міжкультурної компетентності військових фахівців досліджується науковцями у різних аспектах. Так О. Резунова визначає «міжкультурну компетентність сучасного фахівця як інтегративну особистісно-професійну якість, яка дозволяє... саморозвиватися, що забезпечує успіх у розв'язанні завдань міжкультурної комунікації, адаптацію та самореалізацію фахівця в іншомовному суспільстві» [4, с. 9].

О. Гончарова та А. Маслова, вказують, що «міжкультурна компетентність сприяє виробленню практичних спілкування із представниками інших культур та завжди виявляється в діяльності, а в контексті загальної інтеграції та інформатизації суспільства, міжкультурна компетентність може тлумачитись як здатність студента до ефективного вирішення завдань під час міжкультурного спілкування, яке передбачає діалог взаємопорозуміння, а не зіткнення різних культур» [1, с. 10].

О. Пасічник визначає міжкультурну компетентність як «здатність діяти ефективно і адекватно при взаємодії з іншими людьми, які відрізняються в мовному і культурному відношенні» [3, с. 219].

В. Скрипнікова характеризує міжкультурну компетентність як «динамічне, інтегративне, складне, професійно-особистісне утворення, що містить синтезовані знання про культуру та її особливості (свою та інших представників), уміння застосовувати на практиці здобуті знання, навички практичного досвіду для вирішення завдань міжкультурної комунікації та самореалізації майбутнього магістра військового управління у процесі взаємодії із представниками інших культур на основі гнучкого і творчого підходу, толерантності та сприйняття відмінностей інших культур» [8, с. 214].

В. Свистун здійснила системно-структурний аналіз поняття «полікультурна компетентність» з урахуванням наукового доробку вітчизняних і зарубіжних науковців, які розробили теоретичні основи, що розкривають концептуальні підходи до формування та розвитку полікультурної компетентності фахівців [6; 7]. Вона визначає полікультурну компетентність військового фахівця як психічне новоутворення, що у процесі формування і розвитку набуває внутрішньої визначеності й стає якістю офіцера. Він у військово-професійній діяльності стає її суб'єктом і характеризує його здатність ефективно взаємодіяти у військово-професійному середовищі з представниками різних культурних груп й виконувати професійні функції в полікультурному соціумі з метою організації спільної діяльності для розв'язання військово-професійних завдань, взаємодії з представниками інших військових підрозділів, організацій, органів місцевої влади, місцевим населенням для досягнення взаємовигідних рішень [5, с. 156].

В. Ягупов, Р. Лиман, В. Білощицький обґрунтували сутність, структуру і зміст лідерської компетентності як провідного компонента військово-професійної компетентності сучасного офіцера за досвідом країн НАТО: «Проблема визначення сутності, змісту й обґрунтування структури лідерської компетентності офіцерів країн НАТО і впровадження їх досвіду у вітчизняний науковий простір є, на жаль, малодослідженою у професійній педагогіці й потребує подальшого наукового розв'язання. Особливо в такий важкий час, в умовах коли Нація Українців доводить своє право на існування на полі бою, коли кожен свідомий громадянин усвідомлює ціну, яку ми сплачуємо щоденно життям і здоров'ям як наших захисників, так і мирних мешканців, на кожного офіцера покладається неймовірна велика відповідальність як на військового професіонала за існування нашої Батьківщини, її право на існування як незалежної суверенної держави, як справжнього світового політичного суб'єкта» [10, с. 49]. Усі ці аспекти також безпосередньо стосуються міжкультурної компетентності офіцерів.

Ми визначаємо міжкультурну компетентність офіцерів «як їх професійно важливе психічне утворення, що характеризує теоретичну та практичну підготовленість, здатність і готовність як суб'єкта оперативної ланки військового управління до міжкультурної взаємодії з представниками різних культур та містить ціннісно-мотиваційний (цінності, мотивація міжкультурної поведінки та діяльності у військовій сфері та співпраці з іноземними партнерами), когнітивний (знання теоретичних підвалин міжкультурної поведінки та діяльності у військовій сфері з представниками різних культур), поведінково-діяльнісний (навички, вміння та здатність встановлювати, налагоджувати та підтримувати взаємини з іншомовними фахівцями та практичний досвід у співпраці з іноземними партнерами), комунікативний (здатність успішно спілкуватися та взаємодіяти з представниками різних культурних середовищ з урахуванням їхніх унікальних мовних, мовленнєвих, невербальних, культурних, поведінково-діяльнісних та інших особливостей), індивідуально-психічний (толерантність, емпатичність, відкритість до отримання нового досвіду) і суб'єктний (сприйняття самого себе як суб'єкта міжкультурної взаємодії, рефлексивність) компоненти [9, с. 277].

Отже, на думку вітчизняних науковців перцепція та визначення міжкультурної компетентності характеризується певними відмінностями, які можна виявити через аналіз різних визначень. У низці визначень міжкультурної компетентності спостерігається відсутність системності, контекстуальності та чіткості, що суттєво ускладнює її розуміння та практичне застосування. Невизначеність термінології ускладнює процес стандартизації цього поняття та

досягнення консенсусу як серед наукової спільноти, так і в практичній діяльності фахівців. Різноманіття культурних і контекстуальних чинників перешкоджає формулюванню універсальних правил для визначення цього поняття, оскільки міжкультурна компетентність набуває специфічних особливостей залежно від національного та культурного середовища, специфіки професійної діяльності конкретних фахівців.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Метою статті є обґрунтування важливості та необхідності розвитку міжкультурної компетентності як однієї з ключових складових військово-професійної компетентності сучасного офіцера згідно з досвідом держав-членів НАТО.

Виклад основного дослідницького матеріалу. Існують операції НАТО та місії ООН, які виконує глобальна армія універсальних офіцерів. Їх універсальність полягає не лише в їхніх здатностях як багатофункціональних військових професіоналів, а в самій природі їхніх міжкультурної компетентності. Проведення багатонаціональних місій, в яких співпраця офіцерів в основному підкреслюється різноманітністю, передбачає створення об'єднаних сил, що складаються з військових структур, військовослужбовців яких належать до різних націй, а отже, мають різну мову і культуру, і що більш важливо, різне сприйняття, ставлення і переконання, що стосуються виконання завдань у багатонаціональному середовищі.

Крім того, ефективне виконання військово-професійних завдань вимагає врахування локальних культурних норм і традицій конкретної країни, нації, народності та професійних груп. Наприклад, успішна взаємодія з місцевими громадами може не лише зміцнити довіру до військових, але й стати ключовим чинником для досягнення стратегічних цілей. Здатність офіцерів розуміти культурний контекст, уникати міжособистісних і службових конфліктів через стереотипи чи непорозуміння, а також здійснювати взаємодію на основі взаємоповаги один до одного й толерантності є важливою передумовою ефективності військово-професійної діяльності в сучасних умовах. Розвиток міжкультурної компетентності офіцерів стає не лише запорукою їх професійного зростання, а й стратегічною необхідністю, яка безпосередньо впливає на успішність планування та виконання об'єднаних операцій НАТО, рівень довіри в команді та результативність операцій в умовах багатонаціонального середовища.

У цьому контексті постає необхідність здійснення наукових досліджень, спрямованих на уточнення визначення міжкультурної компетентності з урахуванням сучасних наукових напрацювань провідних країн, зокрема держав-членів НАТО. Дослідження міжкультурної компетентності

та міжкультурної комунікації у державах-членах НАТО набуло значного розвитку, особливо в контексті військової сфери. Це зумовлено необхідністю забезпечення ефективної взаємодії військовослужбовців у багатонаціональних контингентах, спільних операціях і миротворчих місіях. Міжкультурна компетентність досліджується як ключовий чинник для покращення координації, підвищення рівня довіри та уникнення непорозумінь серед представників різних країн і культур. У дослідженнях зосереджено увагу на практичних аспектах міжкультурної взаємодії, таких як подолання мовних бар'єрів, адаптація до різних культурних моделей поведінки, формування толерантності та емпатії. Основна мета цих досліджень полягала у створенні моделей навчання, які сприяють розвитку необхідних навичок і умінь для ефективної комунікації та співпраці в міжнародному середовищі. В Україні також досліджувалося ця проблема. Проте у вітчизняних наукових працях недостатньо широко розкрито проблема розвитку міжкультурної компетентності саме у офіцерів.

У сучасних умовах глобальної безпеки та повномасштабної російсько-української війни проблема розвитку міжкультурної компетентності офіцерів оперативної ланки набуває особливої актуальності, які виконують ключову роль у забезпеченні ефективної взаємодії між підрозділами в умовах багатонаціональних операцій, що є невід'ємною частиною співпраці України з Північноатлантичним Альянсом.

Досвід держав-членів НАТО є важливим зразком для України, оскільки їхні наукові підходи до формування та розвитку міжкультурної компетентності ґрунтуються на багаторічній практиці спільних військових операцій. Для цього розроблені навчальні програми, здійснено інтеграцію міжкультурної підготовки військових фахівців у військову освіту та проведення тренінгів у багатонаціональному середовищі. Це забезпечує їх ефективну комунікацію, попередження міжособистісних конфліктів і координацію зусиль під час спільних дій. Значну роль у цих процесах відіграли військові академії та дослідницькі центри держав-членів НАТО. Вони розробили навчальні програми та тренінги, що враховують специфіку багатонаціональних місій, культуру країн-партнерів і сучасні виклики глобалізації. Це дозволяє військовослужбовцям краще підготуватися до виконання завдань у багатокультурному середовищі, підвищуючи оперативну сумісність, ефективність спільних операцій і зміцнюючи міжнародну безпеку.

Особлива увага приділяється **оперативній взаємосумісності військовослужбовців**, яку можна охарактеризувати як «спільні стратегічні та оперативні підходи під час кризового планування» відповідно до Всеосяжної директиви з планування операцій [11, с. 148].

Водночас Доктриною об'єднаних сил НАТО щодо планування операцій АJP-5 [2, с. 134] визначено, що «військове планування вимагає постійної активної співпраці, діалогу між командирами та штабами на всіх рівнях командування». А [17, с. 68] дає наступне пояснення – «здатність розуміти і реагувати на наміри і дії багатонаціонального партнера», або «міра того, наскільки різні організації чи особи здатні діяти разом для досягнення спільної мети» [12, с. 11].

Отже, з огляду на вищезазначене взаємосумісність набула рис важливого елементу військової ефективності. Людський чинник оперативної сумісності є не менш важливими, а подекуди навіть більш значущими на стратегічному, оперативному рівнях, ніж технічні та технологічні аспекти [18, с. 109]. Під «оперативною сумісністю» вчені мають на увазі «вимір сумісності, який регулюється людськими реакціями у вигляді моделей поведінки (дій) окремих осіб і груп на їхнє сприйняття середовища безпеки» [13, с. 7].

Як зазначає Джон Ніссер, «ця перспектива обертається, в першу чергу, навколо оперативної сумісності як процедури і культури, а не технології. А на успіх операції впливає не лише взаємосумісність системи, але й оперативна і, зокрема, культурна взаємосумісність» [14, с. 405].

Рита Палагія пояснює, що «культурна компетентність і міжкультурна комунікація є ключовим елементом у побудові взаємовідносин з іншими культурами, представляючи важливі здатності військовослужбовців із військових культур НАТО та партнерів» [15, с. 7].

Стівен Паджет погоджується з таким твердженням і наводить аргумент, який ґрунтується на історичних прикладах: «культурні чинники виявилися джерелом тертя протягом всієї історії багатонаціональних операцій, з наслідками, що варіюються від незручностей до перешкод на шляху до згуртованості та успіху. У міру того, як склад багатонаціональних операцій ставав більш різноманітним, проблеми загострювалися» [17, с. 82]. Водночас оперативну сумісність не слід пов'язувати лише з досвідом багатонаціональних операцій. Можна зазначити, що існують значні відмінності між національними збройними силами, навіть в рамках НАТО. Так відмінності в загальній довірі до військових рішень, застосування насильства (войовничий підхід проти гуманітарного) можуть призвести до тонких чи значних відмінностей в оперативних стилях, які можуть мати досить серйозні наслідки.

Для України вивчення цих наукових підходів є необхідним для адаптації ЗС України до стандартів НАТО, підвищення якості професійної підготовки офіцерів та інтеграції нашої держави до євроатлантичного безпекового простору. Розвиток міжкультурної компетентності офіцерів сприятиме успішному виконанню завдань

у багатонаціональних операціях, зміцненню партнерських відносин і забезпеченню національної безпеки в умовах сучасних викликів.

Розвиток міжкультурної компетентності офіцерів оперативної ланки ЗС України є важливим аспектом їх військово-професійної підготовки, що зумовлено сучасними вимогами до професійної ефективності виконання завдань у багатонаціональному середовищі. Це зумовлено інтеграцією України до системи колективної безпеки НАТО, яка передбачає активну участь українських військових у спільних операціях, навчаннях і місіях.

Найважливішим є те, що міжкультурна компетентність забезпечує офіцерам здатність успішно взаємодіяти з представниками різних культур, враховуючи мовні, поведінкові та ціннісні особливості. Така підготовка сприяє налагодженню ефективної комунікації, координації та співпраці, що є критично важливим у багатонаціональних військових контингентах.

Розвиток міжкультурної компетентності підвищує здатність офіцерів до прийняття обґрунтованих рішень в умовах культурного різноманіття, що передбачає врахування етичних і соціальних аспектів проблеми, а також розуміння культурних норм і цінностей союзників, що дозволяє уникати потенційних міжособистісних конфліктів і непорозумінь. Крім того, міжкультурна компетентність сприяє розвитку лідерських якостей, необхідних для ефективного управління багатонаціональними підрозділами. Науковці слушно наголошують, що «Україна доводить свою здатність захищати свої ідеали і права на міжнародному рівні, а це вимагає великої мужності, відваги та розсудливості від усіх військовослужбовців, особливо від тих, хто стоїть на передовій та приймає виважені, своєчасні і максимально ефективні рішення. Кожен офіцер відчуває велику відповідальність перед своєю країною і перед майбутніми поколіннями. У такі моменти маємо усвідомлювати, наскільки є важливою така складова, як підготовка військових професіоналів – компетентних офіцерів, справжніх військових лідерів, на плечі яких покладається відповідальність за захист нашої країни» [10, с. 52].

Здатність розуміти й враховувати культурні особливості підлеглих і колег сприяє створенню довірчої атмосфери, зміцненню командного духу та підвищенню морально-психологічного стану особового складу. Офіцери, які здатні враховувати культурні особливості союзників і партнерів, можуть якісно планувати та реалізовувати спільні операції, що значно підвищує їх результативність. Це має вирішальне значення для мобілізації ресурсів, проведення логістичних операцій і реалізації місій.

Особливе місце в контексті військової комунікації займає міжкультурна комунікація, що виникає через притаманні культурні відмінності між

офіцерами різних армій, які беруть участь у міжнародних операціях. Культурна та міжкультурна освіта і підготовка в навчальних закладах різних країн багато в чому відрізняються, але мають і деякі спільні аспекти. Фундаментальні виміри військової комунікації мають бути чітко спрямовані на підвищення міжкультурної чутливості (здатність відчувати і розрізняти культурні відмінності, які мають відношення до процесу), міжкультурної ефективності (здатність успішно працювати і жити в іншій культурі/країні) і, не в останню чергу, міжкультурного практичного інтелекту (здатність інтерпретувати і перекладати незнайомі і неоднозначні жести в конкретному контексті).

Якщо виходити з того, що сьогодні справжні виклики є культурними і стосуються здатності розуміти та адаптуватися до культурних відмінностей, то можна зробити висновок, що військова організація, очевидно, не може бути відстороненою від цієї реальності. Вона глибоко просякнута специфічними елементами культурного розмаїття, а інтернаціоналізація військового життя в умовах сучасної війни досягає своєї кульмінації в тимчасових і постійних багатонаціональних військових коаліціях. Як висновок, формування і розвиток міжкультурної комунікативної компетентності, як основи сучасної військової комунікації, є абсолютно необхідним у політичному, соціальному та геостратегічному середовищі 21 століття.

Багато непорозумінь можна запобігти, усвідомлюючи, що в будь-якому контексті взаємодії з представниками інших культур існують приховані чинники, які можуть впливати на спілкування та практично залишатися непомітними. У зв'язку з цим слід формувати та розвивати професійно-важливі міжкультурні якості, наприклад емпатичності. Використання емпатичного сприйняття представника іншого етносу дозволить віднайти глибше розуміння, розвиваючи усвідомлений підхід і реакцію. Етноцентризм, однак, може значно зменшити ймовірність подолання «культурної прірви» у міжкультурному середовищі, та часто посилює нетерпимість до відмінностей. З іншого боку, міжкультурні військові колективи демонструють глибоке розуміння та повагу до таких відмінностей. Взаємодія в такому багатонаціональному середовищі ґрунтується не тільки на толерантності, а й на сприйнятті один одного, що стимулює взаємний обмін ідеями та нормами для побудови більш глибоких та ефективних службових і особистісних взаємин.

Отже, для того, щоб можна було говорити про розвиток міжкультурної компетентності офіцерів оперативної ланки управління ЗС України, ми маємо розглянути культурний елемент ширше через призму взаємосумісності, а також визначити, як культурний елемент, зокрема міжкультурна компетентність військовослужбовців, проявляється

у військових доктринах НАТО, враховуючи, що НАТО є міжнародною організацією безпеки, зобов'язання якої виходять за рамки простої оборони. Проєктуванню теоретичних моделей, інституціоналізації культурного елементу у військових доктринах і практичному застосуванню культурного елементу часто приділяється значна увага з боку держав-членів НАТО [16, с. 87].

Північноатлантичний Альянс проводить найбільшу кількість широкомасштабних міжнародних операцій, тому ЗС НАТО, як і ЗС України під час відбиття повномасштабної збройної агресії ворога, відчувають найбільшу потребу в оперативній взаємосумісності. Принцип функціонування самої організації – взаємодія армій різних держав – збільшує потребу в оперативній сумісності під час співпраці та координації дій представників різних держав. Військові доктрини НАТО підпадають під дію угод зі стандартизації НАТО (STANAG), які були ратифіковані державами-членами. У зв'язку з цим для вдосконалення військово-професійної освіти дуже важливим є дослідження культурного елементу – зокрема, міжкультурної компетентності військовослужбовців – у військових доктринах НАТО.

Висновки. З'ясовано, що у контексті повномасштабної російсько-української війни особливого значення набуває формування офіцерів із розвинутою міжкультурною компетентністю. Сучасні виклики вимагають від офіцерів ЗС України здатності ефективно взаємодіяти з представниками різних культур, приймати обґрунтовані рішення в багатонаціональному середовищі, проявляти гнучкість у комунікації та демонструвати повагу до культурних відмінностей представників різних культур і країн.

Доведено, що дослідження міжкультурної компетентності офіцерів на основі досвіду держав-членів НАТО дозволяє визначити ключові аспекти її формування та розвитку у офіцерів ЗС України. Запозичення ефективних практик держав-членів НАТО та їх творча адаптація до реалій України стане важливим етапом удосконалення системи підготовки українських офіцерів. Це сприятиме підвищенню рівня їх адаптації до багатонаціонального середовища, забезпечуватиме ефективну інтеграцію в спільні операції з країнами-партнерами та зміцнюватиме обороноздатність України.

Подальші дослідження у цій сфері будуть спрямовані на розкриття сутності, змісту та структури міжкультурної компетентності офіцерів з урахуванням досвіду держав-членів НАТО.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гончарова О. А., Маслова А. В. Формування міжкультурної компетентності студентів немовних спеціальностей в процесі навчання іноземної мови. *Науковий вісник Мелітопольського державного*

педагогічного університету. Серія : Педагогіка. 2010. Вип. 5. URL: <https://magazine.mdpu.org.ua/index.php/nv/article/view/384>.

2. Доктрина об'єднаних сил НАТО щодо планування операцій АJP-5: довідкові матеріали / [колектив авторів]. К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. 139 с.

3. Пасічник О.С. Міжкультурна медіація – переосмислення місця і ролі рідної мови у навчанні іноземних мов. *Проблеми сучасного підручника*. 2019. Вип. 22. С. 213–223.

4. Резунова, О. С. Міжкультурна компетентність як необхідна складова професійної освіти сучасного фахівця. *Науковий огляд*. 2021. Вип. № 1(73). URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/4998/1/%E2%84%96%20%20%D0%A0%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9E.%D0%A1..pdf>.

5. Свистун В. І. Полікультурна компетентність військовослужбовця як суб'єкта діяльності з підтримання міжнародного миру і безпеки. *Проблеми освіти*. 2019. Вип. 92. С. 154–158.

6. Свистун В. І. Сутнісний аналіз поняття «полікультурна компетентність фахівця аграрної галузі». *Теорія і методика професійної освіти* : електронний науковий фаховий журнал. 2017. № 12 (1). URL: <http://tmpo.ivet-ua.science/images/Vol.12/Svystun.pdf>

7. Свистун В. І., Макодець Л. І. Зарубіжні підходи до полікультурної освіти фахівців аграрної галузі. *Адаптивне управління: теорія і практика*. Серія «Педагогіка»: електронне наукове фахове видання. 2017. № 3 (5). URL: <http://am.eor.by/index.php/gallery/124-vipusk-3-2017>.

8. Скрипнікова В.О. Поняття міжкультурна компетентність: сутність та зміст. *Науковий вісник Мукачівського державного університету, серія «Педагогіка та психологія»*, збірник наукових праць. 2020. № 1(11). С. 210–216.

9. Ягупов В., Колодка Ю. Сутність, зміст і структура міжкультурної компетентності офіцерів оперативної ланки управління: методологічне обґрунтування. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2024. № 1 (49). С. 277–286. DOI: 10.33099/2617-1775/2024-01/277-289.

10. Ягупов В., Лиман Р., Білощицький В. Сутність, структура і зміст лідерської компетентності як провідного компонента військово-професійної компетентності сучасного офіцера за досвідом країн НАТО. *Молодь і ринок*. 2024. № 4/224. С. 49–61. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.304403>.

11. Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive (COPD) Interim Version 1.0 (V 1.0). URL: [NATO-COPD.pdf](https://nato-copd.pdf).

12. Anne J. Hagen, The North Atlantic Treaty Organization and Cross-Cultural Competence. A Wolf in Sheep's Clothing? *Cross-Cultural Competence in NATO and Its Missions*. Universität Potsdam. Germany. 2022. <https://doi.org/10.25932/publishup-53446>. 244 p.

13. Danielsson Anna, Producing the Military Urban(s): Interoperability, Space-Making, and Epistemic Distinctions between Military Services in Urban Operations. *Political Geography* 97. 2022. P. 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2022.102649>.

14. John Nisser, Integration is the New Black: Thoughts on Future Warfare in Academic and Military Discourses. *Scandinavian Journal of Military Studies* 5. № 1. 2022. P. 398–411. <http://doi.org/10.31374/sjms.169>.

15. Rita Palaghia, Translate Cultural Harmonization and Knowledge Models Used in Military Training and Operations. *International Conference RCIC'20 "Redefining Community in Intercultural Context*. Cluj. 2020. P. 7–9.

16. See Robert Albro and Bill Ivey (eds.), Cultural Awareness in the Military: Developments and Implications for Future Humanitarian Cooperation. *Palgrave Pivot*. London. 2014. 140 p.

17. Steven Paget, Mind over Matter? Multinational Naval Interoperability during Operation Iraqi Freedom. *Defense and Security Analysis*. № 1. 2020. <https://doi.org/10.1080/14751798.2020.1712025>. P. 65–87.

18. Yanakiev Yantsislav, Relationships in Multinational Missions and Operations: Military-To-Military Dimension. *Leaders for Tomorrow: Challenges for Military Leadership in the Age of Asymmetric Warfare*. Springer Nature Switzerland AG. 2021. P. 101–116.